

Eindexamen geschiedenis havo 2004-II

havovwo.nl

4 Beoordelingsmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Nederlanders en hun gezagsdragers 1950-1990: verzuiling, polarisatie en herwonnen consensus

Maximumscore 2

- 1 Voorbeeld van een juist antwoord is:
Door de ontzuiling/de ontkerkelijking/de deconfessionalisering verloren de confessionele partijen ARP, CHU en KVP hun traditionele aanhang.

Maximumscore 3

- 2 Uit het antwoord moet blijken dat:
- uit zinsneden als 'als maagd getrouwd' / 'geen zaad verloren' blijkt, dat het seksuele contact nog sterk gericht is op het huwelijk/voortplanting 1
 - uit zinsneden als 'strengere leefregels van de rooms- katholieke kerk' blijkt, dat de rooms-katholieke kerk zich bemoeit met alle levenssferen en daarover oordeelt 1
 - uit zinsneden als 'meisjes hoeven niet te leren' / 'De man had rechten, de vrouw had plichten' blijkt, dat men vindt dat vrouwen/meisjes ondergeschikt zijn aan mannen/jongens 1

Opmerking

Alleen indien in het antwoord naar de bron verwezen wordt, mogen er scorepunten worden toegekend.

Maximumscore 2

- 3 Voorbeeld van een juist antwoord is:
In de steden was er minder sociale controle / de invloed van de zuilen minder, waardoor er ruimte was voor andere/nieuwe opvattingen.

Maximumscore 3

- 4 Voorbeeld van een juist antwoord is (drie van de volgende):
- De Kabouterbeweging wilde, net als Provo, vooral via ludieke acties/op speelse wijze de autoriteiten op andere gedachten brengen.
 - In de Kabouterbeweging speelden ex-Provo's (belangrijke) rollen (Roel van Duijn bijvoorbeeld).
 - Het zwaartepunt van de Kabouterbeweging lag net als van Provo in Amsterdam.
 - Kabouters zowel als Provo's lieten zich sterk door het anarchisme inspireren.

per juist voorbeeld

1

Maximumscore 2

- 5 Voorbeeld van een juist antwoord is:
- Uit de tekst blijkt dat de politie net als in de jaren vijftig direct hard optreedt (straat afsluiten/charges) tegen een groep die zonder vergunning wil demonstreren 1
 - Na de veranderingen van de jaren zestig en zeventig kiezen gezagsdragers voor mildere / flexibeler vormen van ordehandhaving 1

Maximumscore 2

- 6 Voorbeeld van een juist antwoord is:
De vrouwen in de demonstratie worden door de politie niet gezien als volwaardige demonstranten / worden niet geslagen door de politie / het 'zwakke geslacht' wordt ontzien als het gaat om fysiek geweld.

Eindexamen geschiedenis havo 2004-II

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 4	
7 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• De rol van echtgenote/huisvrouw die de vrouw in het ideaalbeeld van het gezin is toebedeeld, wordt bekritiseerd omdat aan vrouwen door de kritische vraag 'U ook al?' wordt gevraagd of ze wel een eigen identiteit hebben	<u>2</u>
Deze manier van actievoeren	
• past beter bij Dolle Mina doordat in het affiche op een ludieke manier op een misstand wordt gewezen, door de zin: 'een huisvrouw is getrouwd met een huis'. of	
• past beter bij MVM, omdat het hier gaat om een affiche, zonder dat er sprake is van een actie / er sprake is van een weinig radicale actievorm	<u>2</u>
<i>Opmerking</i> <i>Alleen indien er naar de bron verwezen wordt, mogen twee scorepunten worden toegekend.</i>	
Maximumscore 2	
8 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat in de bron niet wordt ingegaan op <i>politieke gevolgen</i> van de Nacht van Schmelzer, maar alleen op de emotionele/persoonlijke gevolgen voor het echtpaar Cals.	
Maximumscore 2	
9 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Een onderzoeksonderwerp kan zijn: de rol van persoonlijke emoties in de politiek in de jaren zestig	<u>1</u>
• omdat de bron kan worden gebruikt om te laten zien dat Cals als de minister-president die door zijn eigen partij wordt aangevallen, hevig geëmotioneerd raakt	<u>1</u>
Maximumscore 2	
10 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat:	
• stelling 1 de juiste is	<u>1</u>
• omdat de hervormingsvoorstellen van het kabinet Den Uyl op veel maatschappelijk verzet stuitten / in het kabinet Den Uyl sprake was van grote tegenstellingen tussen de linkse en de confessionele ministers	<u>1</u>
Maximumscore 4	
11 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Een nieuwe polarisatie had kunnen plaatsvinden, omdat de nieuwe bewegingen bestonden uit zeer kritische burgers met ideeën die vaak lijnrecht tegenover de opvattingen van de heersende politieke partijen stonden	<u>2</u>
• De politieke strategie van deze bewegingen was, net als die van de politieke elite, gericht op consensus, te bereiken aan de onderhandelingstafel. Deze instelling paste goed bij het poldermodel	<u>2</u>

Eindexamen geschiedenis havo 2004-II

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 12	
12 □ Bij de beoordeling van de brief met het naschrift dienen de volgende aanwijzingen te worden gevolgd.	
Eerst volgt voor ieder onderdeel van de brief <i>de kern</i> van een juist antwoord, daarna wordt dit, op de volgende pagina, uitgewerkt in <i>een voorbeeld</i> van een juist antwoord.	
Een juist antwoord bevat de volgende elementen:	
<i>Die jeugd van tegenwoordig</i>	
<i>Met de mentaliteit van de jongeren nu, in 1985, heb ik veel moeite. De jongeren in mijn klassen zijn onbeleefd, luisteren niet meer en hebben geen eerbied meer voor mijn gezag als leraar. Vroeger was dat heel anders....</i>	
<i>Ouders vroeger en nu</i>	
<i>A</i>	
• een juiste beschrijving van de gezagsverhoudingen binnen het gezin in de jaren vijftig (er was sprake van een bevelshuishouding)	<u>1</u>
• een juiste beschrijving van de overheidsinvloed via subsidies/door verboden	<u>1</u>
• een juiste beschrijving van de afbrokkeling van het autoritaire gezagsmodel van de jaren vijftig naar meer overleg/onderhandeling tussen ouders en kinderen/de overheid	<u>1</u>
<i>Jongerencultuur</i>	
<i>B</i>	
• een juiste uitleg van de invloed van de stijgende welvaart	<u>1</u>
• een juiste uitleg van de invloed van de hogere/langere onderwijsdeelname van jongeren op de jeugdcultuur	<u>1</u>
• een juiste beschrijving van de stimulerende invloed van de media op het ontstaan van jongerenculturen	<u>1</u>
<i>Inspraak van jongeren</i>	
<i>C</i>	
• een juiste beschrijving van de vergroting van inspraak en medezeggenschap op scholen	<u>1</u>
• een juiste uitleg van de vergroting van deelname van jongeren aan politieke partijen (door verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd en de inspanningen van de partijen)	<u>1</u>
<i>Naschrift van Kleio</i>	
<i>D</i>	
• een historisch juiste weerlegging van de kritiek van De Boer op twee onderdelen	<u>4</u>

Eindexamen geschiedenis havo 2004-II

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Voorbeeld van een juist antwoord is:	
<i>Die jeugd van tegenwoordig</i> <i>Met de mentaliteit van de jongeren nu, in 1985, heb ik veel moeite. De jongeren in mijn klassen zijn onbeleefd, luisteren niet meer en hebben geen eerbied meer voor mijn gezag als leraar. Vroeger was dat heel anders....</i>	
<i>Ouders vroeger en nu</i> A In de jaren vijftig waren de gezagsverhoudingen nog duidelijk. De leraar was de baas, net als thuis de ouders.	
<ul style="list-style-type: none">• In de jaren vijftig was er binnen het gezin sprake van harmonieuze ongelijkheid. Iedereen binnen het gezin had zijn eigen taak, waarbij de man als hoofd van het gezin werd gezien. In de opvoeding lag een sterke nadruk op gezag van de ouders	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none">• De overheid subsidieerde jeugdwerk of sport en zorgde voor beperkende maatregelen als filmcensuur en dansverboden, waardoor de jongeren in de hand werden gehouden	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none">• Was er in de jaren vijftig nog sprake van nadruk op gezag, in de jaren tachtig is er een algemeen proces van individualisering waarbij persoonlijke behoeftes belangrijker zijn. Er komen steeds meer nieuwe vormen van samenleven en ouderschap waarbij de ouders tolerant zijn ten aanzien van de kinderen. Was de invloed van de overheid op jongeren in de jaren vijftig nog groot, in de jaren tachtig krijgen jongeren steeds meer inspraak en medezeggenschap	<u>1</u>
<i>Jongerencultuur</i> B Onderwijs, televisie en welvaart hebben onze jongeren tot slappe, ongehoorzame en brutale kinderen gemaakt.	
<ul style="list-style-type: none">• Door de stijgende welvaart kregen jongeren steeds meer geld te besteden. Daarnaast kregen jongeren meer vrije tijd. Hierdoor konden zij hun geld besteden aan eigen muziek, kleding e.d.	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none">• Het aantal jongeren dat dagonderwijs volgde of deelnam aan het hoger onderwijs werd aanzienlijk hoger. Doordat jongeren langer op school zaten, ontstond de behoefte aan eigen kenmerkende uitingen zoals in kleding en gedrag	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none">• De media verbreedden het wereldbeeld van de jeugd en bracht jongeren in contact met nieuwe ideeën, muziek en kleding	<u>1</u>
<i>Inspraak van jongeren</i> C De jongeren hebben nu veel te veel invloed op het onderwijs. Ze hebben teveel te zeggen, zonder dat ze verstand hebben van de onderwerpen waarover ze wat te zeggen hebben gekregen. Dat geldt voor school maar ook voor de politiek.	
<ul style="list-style-type: none">• In de jaren vijftig hadden jongeren geen invloed op de school. In de jaren tachtig hebben jongeren inspraak via medezeggenschapsraden en leerlingenraden	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none">• In de jaren vijftig was politiek iets van volwassen mensen. In de jaren tachtig is de kiesgerechtigde leeftijd verlaagd naar 18 jaar en doen politieke partijen hun best met hun politieke programma's jongeren naar zich toe te trekken	<u>1</u>
<i>Naschrift van Kleio</i> D Een redactielid van <i>Kleio</i> deelt de mening van collega De Boer niet.	
<ul style="list-style-type: none">• Door de moderne jongerencultuur (door bijvoorbeeld de acties van Provo) zijn er ook veel positieve veranderingen gekomen, zoals een kritischer kijk op bijvoorbeeld het milieu	<u>2</u>
<ul style="list-style-type: none">• De kritische invloed van jongeren binnen de politiek is verfrissend en heeft gezorgd voor de afbraak van het knellende zuilenstelsel van de traditionele partijen	<u>2</u>

Eindexamen geschiedenis havo 2004-II

havovwo.nl

Antwoorden

Deel-
scores

Met de loep op Lancashire. Katoen en samenleving 1750-1850

Maximumscore 2

- 13 Voorbeeld van een juist antwoord is (twee van de volgende):
- Katoen werd goedkoper (door de uitvinding van de *cotton gin*, de stijging van het aanbod van ruwe katoen uit de Verenigde Staten en India, door de mechanisatie van het spinnen).
 - De mode veranderde, waardoor ook mensen uit de 'betere kringen' katoen/bombazijn gingen dragen.
 - De bevolkingsgroei zorgde voor meer vraag naar textiel.
 - Katoen is beter te wassen/verven/bedrukken dan wol of linnen.

per juiste reden

1

Maximumscore 4

- 14 Voorbeeld van een juist antwoord is:
- 1 (De productie voor de lokale markt wordt vooral productie voor de internationale markt) is een economische verandering, omdat het hier over de afzet van producten gaat;
- 2 (Wol en vlas als belangrijke grondstoffen voor de textielproductie worden vervangen door katoen) is een technologische verandering, omdat de nieuwe productieprocessen verwerking van katoen op grote schaal mogelijk maakten;
- 3 (De plaats van de kooplieden die investeren in textielproductie wordt ingenomen door banken) is een economische verandering, omdat de schaal van ondernemen wordt vergroot / een sociale verandering omdat de ondernemer verder van de arbeiders af komt te staan;
- 4 (De standensamenleving gaat over in een klassensamenleving) is een sociale verandering, omdat het gaat over de gelaagdheid van de samenleving.

per juist beargumenteerde indeling (er zijn meerdere mogelijkheden)

1

Opmerking

Alleen indien na een indeling een juist argument volgt, mag een scorepunt worden toegekend.

Maximumscore 2

- 15 Voorbeeld van een juist antwoord is:
- In 1795 was de mechanisatie van het *spinnen* al op gang, maar Radcliffe heeft het niet over de mechanisatie van het *weven* als antwoord op de toegenomen vraag / er zijn meer wevers nodig door de gestegen productie van gesponnen draden.

Maximumscore 2

- 16 Uit het antwoord moet blijken dat door het tekort aan wevers/weefgetouwen de lonen van wevers stijgen, wat het aantrekkelijker maakte om te investeren in de ontwikkeling van arbeidsbesparende weefmachines.

Maximumscore 2

- 17 Een juist antwoord bevat de volgende elementen:
- De investering in een stoommachine vereiste een groot bedrag / een kleine stoommachine (met een laag vermogen) was relatief duurder dan een grotere
 - Om die hoge investeringskosten terug te verdienen / een groot gebouw te betalen was grootschalige productie noodzakelijk

1

1

Eindexamen geschiedenis havo 2004-II

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 4	
18 ☐ Een juist antwoord bevat de volgende elementen: <i>A</i> Kenmerken van de leefsituatie in de sloppenwijken waren (twee van de volgende): <ul style="list-style-type: none">• De sloppenwijken (in Manchester) waren overbevolkte woonwijken.• In de sloppenwijken (van Manchester) leefden de onderste lagen van de bevolking.• In de sloppenwijken was de leefsituatie armoedig/ongezond.	
per juist kenmerk	<u>1</u>
<i>B</i> Volgens Malthus was deze situatie van overbevolking ontstaan doordat de bevolking maar bleef groeien tot het moment waarop er niet meer genoeg voedsel zou zijn om iedereen in leven te houden	<u>2</u>
Maximumscore 2	
19 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat: <ul style="list-style-type: none">• Engels de eigenaren van de arbeiderswoningen verwijt dat zij een goedkope bouwwijze hebben toegepast / slecht onderhoud plegen / de huisjes veelvuldig laten leegstaan• Engels de bewoners van de arbeiderswoningen verwijt dat zij vaak van woning wisselen / door het slopen van het houtwerk voor verwarming de huisjes verwoesten	<u>1</u>
	<u>1</u>
Maximumscore 2	
20 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat Engels aangeeft dat slechte woonomstandigheden pas aangepakt worden door de gezondheidspolitie als er epidemieën dreigen uit te breken. De gezondheidspolitie treedt dus pas op als ook de gezondheid van de bourgeoisie bedreigd kan worden.	
Maximumscore 4	
21 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: <i>A</i> Voor alle fabrieksarbeiders gold dat zij (twee van de volgende): <ul style="list-style-type: none">• (tot ongeveer 1840) met huisnijverheid het gezinsinkomen konden aanvullen.• de vrouwen / de kinderen in de fabriek konden laten werken.• van de bedeling steun konden krijgen.	
per juiste manier	<u>1</u>
<i>B</i> Als extra mogelijkheid voor fabrieksarbeiders op het platteland: <ul style="list-style-type: none">• Fabrieksarbeiders op het platteland hadden vaak een stukje grond om groenten en aardappelen op te verbouwen, in de stad was daarvoor geen ruimte in de arbeiderswijken	<u>2</u>
Maximumscore 2	
22 ☐ Een juist antwoord bevat de volgende elementen: <ul style="list-style-type: none">• De meest voorkomende overtreding is het niet bijhouden van de administratie / kinderen onder de 18 jaar <i>te lang</i> laten werken• De overtreding die met de hoogste boete wordt bestraft is het gedurende 12 uur per dag laten werken van een jongen onder de 11 jaar	<u>1</u>
	<u>1</u>

Eindexamen geschiedenis havo 2004-II

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
23 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is (twee van de volgende): Volgens arbeidsinspecteur Horner	
<ul style="list-style-type: none">• is de weerstand tegen de <i>Factory Act</i> onder de fabrikanten weggeëbd / zijn de fabrikanten ervan overtuigd geraakt dat de overheid zich terecht bemoeit met de arbeidsomstandigheden.• hebben veel fabrikanten moeite gedaan de arbeidsomstandigheden te verbeteren.• worden enkele slechte voorbeelden ten onrechte als representatief voor alle fabrieken gebruikt.	
per juist argument	<u>1</u>
Maximumscore 6	
24 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
<i>A</i>	
<ul style="list-style-type: none">• In bron 8 komt de mening van de maker meer naar voren, omdat daarin een (persoonlijke) evaluatie van de werking van de <i>Factory Act</i> wordt gegeven	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none">• terwijl in bron 7 alleen een inventarisatie van overtredingen plaatsvindt	<u>1</u>
<i>B</i>	
<ul style="list-style-type: none">• Bron 7 bevat meer concrete gegevens, bijvoorbeeld over de hoogte van de boetes/de aard/omvang van de overtredingen	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none">• dan bron 8, die meer algemene/globale gegevens bevat	<u>1</u>
<i>C</i>	
<ul style="list-style-type: none">• Bron 8 is beter te gebruiken voor deze vraag, omdat daarin over een groot deel van Lancashire/gebaseerd op een groter aantal waarnemingen een oordeel wordt gegeven over de naleving van de wet	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none">• dan bron 7, waarin alleen incidentele gevallen worden genoemd	<u>1</u>
<i>Opmerking</i> <i>Alleen indien er na de keuze van een bron een juiste, op de bron gebaseerde, toelichting volgt, mogen er scorepunten worden toegekend.</i>	
Maximumscore 2	
25 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is (twee van de volgende):	
<ul style="list-style-type: none">• De armen hebben geen waterleiding/moeten hun drinkwater bij een (gemeente)pomp halen.• De armen hebben geen schoenen/lopen op blote voeten.• De kinderen/meisjes hebben het waterhalen als taak.• De armen zien er ongezond uit.	
per juist gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 2	
26 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
<ul style="list-style-type: none">• De tekenaar maakt duidelijk dat besmettelijke ziektes verspreid worden via (besmet) drinkwater	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none">• dat doet hij door het afbeelden van de Dood die de (drink)waterpomp bedient	<u>1</u>
Maximumscore 2	
27 ☐ Een juist antwoord bestaat uit de volgende elementen:	
<ul style="list-style-type: none">• De <i>Reform Bill</i> wijzigde de verdeling in kiesdistricten, waardoor de inwoners van de industriegebieden nu konden stemmen	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none">• wat een overwinning betekende voor de industriëlen, omdat nu hun (industriële) belangen in het parlement naar voren konden worden gebracht	<u>1</u>

Bronvermelding

1: Marga Kerklaan, Zodoende was de vrouw maar een mens om kinderen te krijgen, Baarn 1987, pag. 172.

2: H.J.A. Hofland, Tegels lichten, Amsterdam 1986, pag. 181.

3: Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging, Amsterdam, nummer A2686.

4: Nieuwsblad van het Noorden, 14 oktober 1966.

5: ontleend aan J.F.C. Harrison, Society and politics in England, 1780-1960, New York 1965, pag. 58-61.

6: Friedrich Engels, De toestand van de arbeidersklasse in Engeland, naar eigen aanschouwingen en authentieke bronnen, Moskou 1976, pag. 102-103.

7: ontleend aan: Parliamentary Papers, Public Records Reference copy 1/501.

8: ontleend aan: M. Young en D. Hancock (ed.), English Historical Documents, XII (I), 1833-1874, zonder plaats 1956, pag. 949-952.

9: P.D. 't Hart, Utrecht en de cholera, 1832-1910, Zutphen 1990, pag. 244.